

Faglige kriterier for opdatering af habitatområdernes udpegningsgrundlag for habitatarter i 2019

1. Baggrund

De enkelte habitat- og fuglebeskyttelsesområders udpegningsgrundlag udgøres af de habitatarter, naturtyper og fugle, som det enkelte område er udpeget for at beskytte. For habitatområderne er det udelukkende arter på habitatdirektivets bilag II og naturtyper på bilag I, der kan indgå i områdernes udpegningsgrundlag.

Miljøstyrelsen har foretaget en opdatering af alle de danske habitat- og fuglebeskyttelsesområders udpegningsgrundlag og ændringerne som opdateringen har medført er i offentlig høring. I forbindelse med opdateringen af arter på habitatområdernes udpegningsgrundlag har Miljøstyrelsen udarbejdet disse faglige kriterier, som ligeledes er i høring.

Nedenstående faglige kriterier er udarbejdet af Miljøstyrelsens Natura 2000 Habitatgruppe og anvendt i opdateringen af habitatområdernes udpegningsgrundlag i 2019 for habitatarter (bilag II). Arter vil således blive tilføjet eller fjernet fra et udpegningsgrundlag ud fra disse kriterier. Kriterierne beskriver de krav til artsforekomster som Miljøstyrelsen vurderer skal opfyldes før der er tale om *væsentlige* forekomster jf. retningslinjer fra EU¹.

Først beskrives kriterier for at tilføje de enkelte arter til udpegningsgrundlag, og sidst i bilaget er et afsnit med kriterier for at fjerne arter fra udpegningsgrundlag. Ud for de enkelte artsnavne er der i parentes angivet antal habitatområder, hvor den pågældende art er på det eksisterende udpegningsgrundlag.

Datagrundlag for at tilføje og fjerne arter på habitatområdernes udpegningsgrundlag

Grundlaget for opdateringen af habitatområdernes udpegningsgrundlag er som udgangspunkt data fra det nationale overvågningsprogram NOVANA. For nogle arter suppleres NOVANA data med øvrige dokumenterede og kvalitetssikrede data. Det gælder særligt for fiskene, enkelte pattedyr og nogle insekter, se under den enkelte art nedenfor.

Som udgangspunkt behandles data inden for de overvågningsperioder NOVANA er inddelt i, dvs. 1) 2004-09, 2) 2010-15 og 3) 2016-21. Tredje overvågningsperiode er ikke afsluttet, men hvis der er positive fund fra 2016-2018 indgår de i vurderingen af, hvorvidt en art kan tilføjes et udpegningsgrundlag. I 1995 trådte habitatdirektivet i kraft i Danmark, hvorfor det i de følgende kriterier for alle arter gælder, at det er registreringer siden 1995, der kan indgå i vurderingen af, om en art kan tilføjes et udpegningsgrundlag.

For de enkelte arter er det angivet, hvor mange registreringer inden for overvågningsperioderne, der skal til for, at en art kan tilføjes et udpegningsgrundlag. Den overordnede tilgang er, at der skal være registreringer i to på hinanden følgende overvågningsperioder, før en art kan tilføjes et udpegningsgrundlag, men der er afvigelser fra dette bl.a. for arter, der er særligt vanskelige at registrere.

På samme vis anvendes data inddelt i overvågningsperioderne til at fjerne arter fra udpegningsgrundlag. Hvis en art har været eftersøgt i to på hinanden følgende perioder men ikke fundet, kan den udgå af udpegningsgrundlaget (med mindre der er tale om manglende forvaltning eller det er arter der er særligt

¹ Kommissionens gennemførelsesafgørelse af 11. juli 2011.

svære at registrere, jf. de enkelte kriterier). Da tredje overvågningsperiode (2016-21) ikke er afsluttet, anvendes oplysninger fra denne overvågningsperiode ikke til at fjerne arter, da der stadig er mulighed for positive registreringer inden perioden afsluttes i 2021.

2. Faglige kriterier for at tilføje habitatarter til udpegningsgrundlaget

Pattedyr

- **Bechsteins flagermus (1), bredøret flagermus (5)**

Noter: Den eneste forekomst af Bechsteins flagermus i Danmark er på Bornholm. Arten lever fortrinsvist i skov eller træbevoksede områder og yngler og opholder sig i dagtimerne navnlig i hule træer.

Fødesøgningen forventes også at være fortrinvis i skov, og det forventes, at arten søger føde i nærheden af ynglestedet (skov og træbevoksede områder mv.) om end det ikke vides, hvor stor aktionsradius arten har. Forekomsten af arten på Bornholm er ynglende dyr.

Bredøret flagermus har en sydøstlig forekomst i Danmark, på Sjælland og Sydhavsøerne. Arten yngler navnlig i hule træer men også i gamle bygninger mv. Arten søger ligeledes føde i træbevoksede områder og antages at yngle i nærheden (aktionsradius ca. 2-3 km). Overvintringslokaliteter er også kendt, og det kan vurderes konkret, om arten disse steder har en karakter og tilknytning til området, så den skal indgå i udpegningsgrundlaget, men arten forekommer ikke i store koncentrationer på overvintringslokaliteterne som fx damflagermus i kalkgruberne.

Kriterier: Arten har forventet fast yngleforekomst i habitatområdet baseret på registrering af arten inden for de to seneste overvågningsperioder samt, at habitatområdet er en vurderet egnet ynglelokalitet bl.a. underbygget af registreringer tidligt i udflyvningen (umiddelbart efter solnedgang). Hvis der ikke er forekomstdata for flere år kan en massiv forekomst (konkret vurdering), dokumenteret ved mange gentagne registreringer, foretaget i forbindelse med en særskilt undersøgelse, dokumentere en forventet yngleforekomst.

Dokumentation: NOVANA data og kvalitetssikrede publicerede registreringer fra flagermuseksperter i konsekvensvurderinger og lign.

- **Damflagermus (21)**

Noter: Damflagermus har en todelt udbredelse i Danmark i henholdsvis Jylland og på øerne i Det Sydfynske Øhav. Yngler forventeligt i bygninger og jager over åbne vandflader ca. 90 % af tiden. Damflagermus flyver langt på fourageringstogter, og det er med det nuværende videngrundlag de vigtige fødesøgningssområder i nærheden af ynglelokaliteter, der er grundlaget for udpegningen. Fødesøgningssområderne kan indikere høj koncentration af insekter.

Kriterier: Arten **A)** har forventet sommerfødesøgning i habitatområdet baseret på gentagne registreringer siden 1995 fra egnede ynglelokaliteter, heraf registreringer inden for de to seneste perioder eller **B)** har vigtige overvintringsområder med større (50 + individer) koncentrationer af overvintrende damflagermus fx kendte forekomster i jyske kalkgruber.

Dokumentation: NOVANA data og kvalitetssikrede publicerede registreringer fra flagermuseksperter i konsekvensvurderinger og lign.

- **Odder (75)**

Noter: Arten er ekspanderet voldsomt fra en bestand på nogle få hundrede dyr omkring Limfjorden i 1970'erne og findes nu over det meste af Jylland og på Fyn. På Sjælland er arten nu igen registreret i NOVANA regi, hvilket kan tyde på starten til en ekspanderende ynglebestand også her. Odderen er knyttet til fersk- og brakvand navnlig vandløb, søer og fjorde og med vegetation til dækning i form af fx pilekrat eller tagrør mv. Odderen markerer territorier, der varierer i størrelse afhængig af fødeudbud og køn mv. Da odderen er nataktiv opholder den sig om dagen i en hule i brinken, under trærodder eller under buske.

Kriterier: Arten har forventet fast forekomst i habitatområdet, hvis den er registreret mindst to gange i de to seneste overvågningsperioder. Registreringerne skal være på egnet levested i habitatområdet, således at habitatområdet er funktionelt væsentligt for arten (væsentlig andel af territorium, eller der er vigtig korridor langs fx vandløb inden for habitatområde).

Dokumentation: NOVANA data.

- **Bæver**

Noter: Bæver er reintroduceret til Danmark med første udsætning af 18 bævere på seks lokaliteter i Flynder Å i Klosterheden i Vestjylland i 1999. Arten ekspanderer herfra til andre egne af Jylland. Der er en del lokaliteter, både ved selve udsætningsområdet ved Flynder Å og ved de først koloniserede områder ved Nissum Fjord, hvor arten har haft fast yngleforekomst alle år siden 1999, og desuden har den spredt sig til Karup Å-systemet og Himmerland. Der er endvidere spredte forekomster i vandløb og vådområder fra Vejlerne i nord til Varde Å-systemet i syd. Overvågning af bæver indgår i NOVANA fra og med 2019.

Kriterier: Arten har fast yngleforekomst i habitatområdet baseret på flere registreringer af unger og/eller aktive bæverbo i de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: Observationer og kortlægning af bæverboer og bæverterritorier samt bævertællinger/observationer af unger publiceret i videnskabelige rapporter af DCE siden år 2000. Fremadrettet inddrages NOVANA data.

- **Spættet sæl (22), grå sæl (12)**

Noter: Større eller mindre grupper af sæler hviler på sandbanker, holme og lign. mange steder i danske farvande ofte med unger. Fødesøgning sker ofte med udgangspunkt i disse rasteplasser via fødesøgningstogter, der kan være på mange kilometer og af flere dages varighed til områder med deres hovedføde, fisk. Spættet sæl har været i fremgang i Danmark efter bestanden kun talte et par tusinde dyr sidst i 1970'erne som følge af jagt. Gråsæl er genindvandret siden 2002, efter at den har været udryddet i Danmark.

Kriterier: Arten har fast yngleforekomst og rastepladser i habitatområde på sandbanker, holme etc. af grupper af hvilende dyr. Forekomsten skal være baseret på mindst tre registreringer i alt, i de to seneste overvågningsperioder, heraf mindst en i den seneste periode. Fødesøgning håndteres generelt ikke på nuværende tidspunkt grundet mangel på viden om fødesøgningssområder.

Dokumentation: NOVANA data.

- **Marsvin (16)**

Noter: Marsvin forekommer i alle danske farvande. Ungerne fødes så vidt vides ikke på bestemte lokaliteter men under marsvinets "vandringer" i forbindelse med fødesøgning. Ungen følger hunnen i op til et år. Der ses større tætheder af marsvin og dermed mere koncentrerede forekomster nogle steder forventeligt i forbindelse med udbud af tilgængelig føde.

Kriterier: Arten har en fast forekomst af dyr i en højere sommer- eller vintertæthed end gennemsnitligt i habitatområdet, samtidig med at området også forventes anvendt af dyr med unger til ophold eller fødesøgning.

Dokumentation: NOVANA data formidlet i videnskabelig rapport nr. 284 (2018) fra DCE, *Marsvins udbredelse og status for de marine habitatområder i danske farvande*. I rapporten beskrives bl.a. tæthed af marsvin inden for de eksisterende habitatområder.

Padder

- **Stor vandsalamander (83), klokkefrø (7)**

Noter: Klokkefrø findes i det sydøstlige Danmark på øer i Det Sydfynske Øhav, på Østfyn, på nogle øer omkring Sjælland og et par steder på Sydsjælland. Der er i alt otte til ni bestande på ca. 2.000 dyr. Stor vandsalamander er almindelig i hele landet undtagen i Vestjylland og Vendsyssel, hvor der kun findes få dyr. Arterne er stationære omkring deres ynglelokalitet i vandhuller, hvor æglægning og haletudseudviklingen finder sted. Begge arter overvintrer dog ofte i voksenstadiet på land i kældre, stendiger etc. i en radius af måske op til nogle hundrede meter fra ynglevandhullet. En registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Kriterier: Arten er registreret i habitatområdet med mindst to registreringer inden for de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: NOVANA data.

Fisk

- **Havlampret (21), flodlampret (17) og bæklampret (60)**

Noter: Gyder alle i ferskvand i Danmark. Udgangspunktet for optagelse på udpegningsgrundlag er forventet yngleforekomst baseret på registreringer på relevante tidspunkter herunder adgang (mulighed for vandring for hav- og flodlampret) til relevante gydepladser i vandløbene. Den marine del af livscyklus for hav- og flodlampret er pt. ikke håndteret i forhold til habitatområderne, bl.a. fordi lampretterne lever som

parasitter på fisk som fx torsk og vandringsvejene er meget ringe kendt. Bæklampret lever hele året i ferskvand og navnlig i vandløb. Data for lampretterne er pt. ofte mangelfuld og larverne for de forskellige arter kan være meget svære/umulige at skelne fra hinanden.

Kriterier: For hav- og flodlampret gælder, at arten er registreret i et givent vandløb/vådområde i eller i forbindelse med et habitatområde med mindst tre registreringer heraf mindst to inden for de to seneste overvågningsperioder på en egnet ynglelokalitet. Arten forventes ikke at forekomme i ferskvand, uden at registreringen indikerer en yngleforekomst, men hav- og flodlampret er formodentlig ikke så stedbundne som fx bæklampret.

For bæklampret gælder, at arten er registreret i et givent vandløb/vådområde i eller i forbindelse med et habitatområde siden 1995, med mindst to registreringer siden 1995, heraf mindst en i en af de to seneste overvågningsperioder på en egnet ynglelokalitet. Arten forventes ikke at forekomme, uden at registreringen indikerer en fast yngleforekomst.

Dokumentation: Kvalitetssikrede registreringer til Dansk Fiskeatlas (heri indgår NOVANA data) for perioden 1995-2017. Fiskeatlasset kombinerer data fra officielle undersøgelsesprogrammer (NOVANA, ICES mv.) med forskellige datakilder (bl.a. indberetninger fra fiskere og fra den brede befolkning).

- **Pigsmerling (7) og dyndsmerling (2)**

Noter: Mere eller mindre stationære arter, der lever og gyder i ferskvand, gerne sandbund, herunder navnlig vandløb samt søer og tørvegrave mv. Begge arter lever meget skjult i dynd og er svære at registrere. Pigsmerling har en østlig udbredelse fortrinsvis på Øerne og dyndsmerling har sin forekomst i Danmark i det sydvestlige Jylland.

Kriterier: Arten er registreret i et givent vandløb/vådområde i et habitatområde med mindst to registreringer, heraf mindst en registrering på en egnet ynglelokalitet i en af de to seneste overvågningsperioder. Arten forventes ikke at forekomme, uden at registreringen indikerer en yngleforekomst.

Dokumentation: Kvalitetssikrede registreringer til Dansk Fiskeatlas (heri indgår NOVANA data) for perioden 1995-2017. Fiskeatlasset kombinerer data fra officielle undersøgelsesprogrammer (NOVANA, ICES mv.) med forskellige datakilder (bl.a. indberetninger fra fiskere og fra den brede befolkning).

- **Stavsild (8) og majsild (1)**

Noter: Arterne er ikke konstateret ynglende i Danmark. Majsild er ikke konstateret i Danmark med sikkerhed siden 1993. Stavsilden ses ikke gå op i ferskvand i Danmark, hvilket indikerer, at arten ikke gyder her, forekomsterne er registreret i havet eller omkring fjordmundinger og fx inde i de vestjyske fjorde, hvor fødemængden i form af byttfisk forventes at være stor. Arterne gyder bl.a. i floderne i Tyskland og længere sydpå.

Kriterier: Arten er registreret i habitatområdet i de to seneste overvågningsperioder, herunder mindst to registreringer i den seneste overvågningsperiode.

Dokumentation: Kvalitetssikrede registreringer til Dansk Fiskeatlas for perioden 1995-2017. Fiskeatlasset kombinerer data fra officielle undersøgelsesprogrammer (NOVANA, ICES mv.) med forskellige datakilder

(bl.a. indberetninger fra fiskere og fra den brede befolkning).

- **Snæbel (7)**

Noter: Snæbel er salttolerant men gyder i sønderjyske vandløb. Meget lidt vides om snæblens færden i havet uden for de få sønderjyske åer, hvor den gyder, og der er således ikke pt. fund i Vadehavet ifølge eksperter.

Kriterier: Arten er registreret i det givne vandløb i habitatområde på vej til eller fra gydepladser eller habitatområde rummer fisk på vurderede egnede gydepladser. Der er gentagne registreringer inden for de seneste to perioder herunder også i den seneste periode.

Dokumentation: Kvalitetssikrede registreringer til Dansk Fiskeatlas (heri indgår NOVANA data) for perioden 1995-2017. Fiskeatlasset kombinerer data fra officielle undersøgelsesprogrammer (NOVANA, ICES mv.) med forskellige datakilder (bl.a. indberetninger fra fiskere og fra den brede befolkning).

Muslinger

- **Flodperlemusling (1), tykskallet malermusling (2)**

Noter: Muslingerne findes i større eller mindre vandløb, hvor larverne vandrer med deres værtsfisk (sidder på gællerne) og er derfor afhængig af fri passage for at kunne sprede sig. De voksne muslinger kan blive gamle dvs. 15-20 og nogle 30 eller helt op til 50 år. Muslingerne lever i bundsedimentet. En registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Kriterier: Arten vurderes at have fast yngleforekomst i et givent vandløb, hvis der foreligger mindst tre registreringer på egnede ynglelokaliteter, hvoraf to er inden for de seneste to overvågningsperioder.

Dokumentation: NOVANA data.

Insekter

- **Hedepletvinge (10)**

Noter: Hedepletvinge findes i det nordlige Jylland og anvender djævelsbid som værtsplante. Arten lever i små kolonier på fugtige heder og magre enge med tætte bestande af djævelsbid. De fleste voksne individer lever inden for et begrænset areal og spreder sig ikke over store afstande. En registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Kriterier: Arten har fast yngleforekomst på lokaliteten baseret på gentagne registreringer på egnede ynglelokaliteter, heraf mindst tre registreringer, hvoraf en er indenfor de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: NOVANA data.

- **Stor kærguldsmed (11), grøn kølleguldsmed (8)**

Noter: Stor kærguldsmed yngler i mere eller mindre stillestående ferske vande, oftest i mindre søer og vandhuller, inkl. f.eks. tørvegrave. Ynglestederne kan være både noget sure såvel som kalkrige, men er

gerne uden væsentlig eutrofiering. Larverne lever mellem vegetation i vandet. I løbet af deres vækst overvintrer de oftest to gange – sjældnere tre gange. En registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Grøn kølleguldsmed forekommer i Danmark i et mindre antal jyske vandløbssystemer. Arten yngler i hurtigstrømmende rene, iltrige vandløb, hvor larven lever nedgravet i sand eller grus. De voksne guldsmede opholder sig overvejende helt tæt på vandløbet. En registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Kriterier: Arten har forventet fast yngleforekomst på lokaliteten baseret på gentagne registreringer siden 1995 på egnede ynglelokaliteter heraf mindst tre registreringer, hvoraf en er inden for de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: NOVANA data. For stor kærguldsmed er data suppleret med kvalitetssikrede registreringer af insektekspert.

- **Eremit (11)**

Noter: Arten er stationær omkring deres ynglelokalitet i ældre løvtræer, hvor æglægning finder sted og larverne udvikles i smuld. Eremitten findes på få lokaliteter på Lolland og Sjælland. De voksne biller har en spredningsafstand på nogle få 100 m. En registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Kriterier: Arten har en fast yngleforekomst baseret på mindst én registrering på egnede ynglelokalitet inden for de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: NOVANA data.

- **Bred vandkalv (2), lys skivevandkalv (4)**

Noter: Arterne er knyttet til ferskvand og kan være til stede i både små og store næringsfattige søer, der som regel ligger godt beskyttet i større naturområder. Arterne findes typisk i nærheden af bredden, hvor også larverne siden lever. Larverne af begge arter forpupper sig på land i en hule de danner i jorden. Flyvning er sandsynligvis de to arters vigtigste mulighed for at sprede sig fra sø til sø. Søen og dens umiddelbare omgivelser udgør artens yngle- og rasteområder, og en registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Kriterier: Arten har en forventet fast yngleforekomst baseret på gentagne registreringer på egnede lokalitet, heraf mindst en registrering inden for de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: NOVANA data suppleret med øvrige kvalitetssikrede registreringer af insektekspert.

Vindelsnegle

- **Kildevældsvindelsnegl (14), skæv vindelsnegl (29), sumpvindelsnegl (32)**

Noter: Vindelsneglene er små landsnegle hvis skal måler ca. 2 mm i højden. Sneglene har en kort generationstid og er næppe i stand til at overleve perioder på flere måneder eller halve år, hvor de ikke kan tage føde til sig. Det betyder, at egnede substrater til deres fødesøgning skal være til stede næsten kontinuert. Kildevældsvindelsnegl lever især i kalkrige kildeområder med en stabil mængde af førne. Levestederne er lysåbne og domineres af lavtvoksende star-tuer, der ofte har et favorabelt mikroklima og beskytter mod græsning. Arten findes i Nordjylland, dele af Sjælland samt Bornholm. Sumpvindelsneglen findes på våde lokaliteter, hvor fugtigheden er nødvendig for opretholdelsen af den mikroflora som sneglene afgræsser. Artens typiske levested er på store stararter, men findes også på andre planter. Skæv vindelsnegl er, i modsætning til kildevældsvindelsnegl og sumpvindelsnegl, ikke nær så specialiseret i sine biotopkrav og findes både på fugtige og tørre lokaliteter. Arten er udbredt over dele af Østjylland, det østlige Fyn samt Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. En registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Kriterier: Arten har en fast yngleførekømt i habitatområdet baseret på mindst én registrering på egnet ynglelokalitet, inden for de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: Udgangspunkt i NOVANA data.

Mosskorpioner

• **Stellas mosskorpion (3)**

Noter: Arten lever i hensmuldrende ved i hule løvtræer (eg, lind, bøg) ofte i forbindelse med boer af bier, hvepse og fugle. Arten spredes passivt over korte distancer (få hundrede meter) ved at de aktivt fæster sig til insekters ben eller fugles fjer. En registrering må i udgangspunktet antages at være fra en lokal ynglebestand.

Kriterier: Arten har en fast yngleførekømt i habitatområdet baseret på mindst én registrering på egnet ynglelokalitet inden for de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: NOVANA data samt øvrige registreringer med belægseksemplarer opbevaret på Naturhistorisk Museum i København.

Planter

• **Grøn buxbaumia (3), enkelt månerude (1), gul stenbræk (6), vandranke (6), liden najade (1), blank seglmos (14), fruesko (1), mygblomst (12)**

Noter: Planter er stedfaste og en registrering er i sagens natur en lokal bestand.

Kriterier: Arten er registreret gentagne gange i habitatområdet siden 1995 på egnet lokalitet, heraf mindst én registrering inden for de to seneste overvågningsperioder.

Dokumentation: NOVANA data.

3. Faglige kriterier for at fjerne habitatarter fra udpegningsgrundlaget

Hvis en art har været eftersøgt, men ikke er registreret i to på hinanden følgende fuldt gennemførte overvågningsperioder (12 år), tages arten i udgangspunktet af et udpegningsgrundlag, medmindre det vurderes, at det drejer sig om manglende forvaltning jf. habitatdirektivets art. 6.1 og 6.2, eller det vurderes, at datagrundlaget er ufuldstændigt, så det ikke kan udelukkes, at arten er forekommet inden for habitatområdet de sidste to overvågningsperioder (12 år). Da overvågningsperioden 2016-21 ikke er afsluttet, anvendes oplysninger fra denne periode ikke til at fjerne arter, da der stadig er mulighed for positive registreringer inden 2021.

Der tages særligt hensyn til arter, der er vanskelige at registrere, hvor det skal vurderes om habitatområdet fortsat rummer levesteder, hvor det ikke kan udelukkes, at arten fortsat kan forekomme. De særligt vanskelige registrerbare arter er grøn buxbaumia, blank seglmos, stellas mosskorpion, kildevældssnegl, skæv vindelsnegl, sump-vindelsnegl, bred vandkalv, lys skivevandkalv, eremit og fiskene.